

EDÍCIA CIVILIZÁCIA

KATHRIN HARTMANN

MÔJ ZELENÝ PES

Príhovor za férový život
s našimi štvornohými
priateľmi

Pod vplyvom spolužitia s iným biologickým druhom ešte viac pociťujem, že sa všetci delíme o tú istú planétu. Že príroda nie je niečo mimo nás, nie je čosi, čo je pekné mať, nie je to zábavný program, ktorý nám vo voľnom čase poskytuje dobrodružstvo či oddych. Je to sieť života, do ktorej patríme.

premedia

ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

premedia

KATHRIN HARTMANN
MÔJ ZELENÝ PES

Z nemčiny preložila
Katarína Széherová

premedia

Preklad tohto diela vznikol s finančnou podporou Literárneho fondu

Kathrin Hartmann: Môj zelený pes

Prvé vydanie

© Kathrin Hartmann 2022

Published by arrangement with Michael Gaeb Literary Agency, Berlin

Translation © Katarína Széherová, 2023

Slovak edition © Vydavateľstvo Premedia, 2023

All rights reserved

ISBN 978-80-8242-182-1

Tonimu.

*A všetkým jeho bratom a sestram tohto sveta,
ktorí si tak veľmi zaslúžia dobrý život.*

OBSAH

PREDSLOV

Ako som prišla k psovi 11

JE PO SALÁME

Karnizmus, speciesizmus a misky bez mäsa 21

KDE PSY NEMAJÚ MENÁ

Cesta za pouličnými psami do juhovýchodnej Európy 43

PRE KRÁSU SA TRPÍ

O prešľachtených plemenách, rasovom šialenstve a konzumnom správaní
v oblasti chovu domácich zvierat 83

PRÍŤ, SLADKÁ SMRŤ

Ilegálny obchod so šteňatami a jeho dôsledky 109

ROZPRÁVKA O ZLOM VLKOVI

Ako falošný obraz psích predkov ovplyvňuje vzťah k našim psom 129

VÝKONNÝ RIADITEĽ

Prečo je autoritatívna výchova nesprávnou cestou 135

DOSLOV

Občan canis alebo Ako môžeme s našimi psami dobyť svet 151

POĎAKOVANIE 157

POZNÁMKY 159

*„Vo vnútri každého z nás je nádej, strach a dobrodružstvo.
Vo vnútri každého z nás je divá zver.“*

Maurice Sendak: *Kde žijú divé zvery*

PREDSLOV

Ako som prišla k psovi

Môj životný sen leží pod písacím stolom a chrápe. Na pravej nohe mi spočíva jeho teplá hlava, na ľavej pod čiernou srstou pulzuje srdiečko. Pália ma líca od vonkajšieho novembrového chladu, stále mám v nose vôňu hliny a jesenného lístia. V neposlednom rade preto, že v pracovni na podlahe ležia roztrúsené hnedé listy. Spomeniem si na svoju obľúbenú detskú knižku *Kde žijú divé zvery* od Mauricea Sendaka. Max v kostýme vlka stál vo svojej izbe, v ktorej pomaly vyrastal les, „až zo stropu viselo samé lístie a steny sa zdali také šíre ako celý svet“. Presne takto sa teraz cítim, lebo iba pred chvíľkou sme my dvaja bežali hmlistými lúčinami popri rieke Isar, preskakovali sme kmene stromov a vodné priekopy a vírili šuštiace lístie ako bezstarostné deti. Pritom mám 49 rokov. Ale trvalo mi dobrých 40, kým som si tento sen splnila. Sen mať psa. S Tonim teraz patríme do jednej svorky, konečne.

Vyrástla som na vidieku, v bavorskej dedinke sťa vystrihnutej z pohľadnice. Keď sa k nej blížite a spoza zalesnených pahorkov sa vynára cibuľovitá veža barokového kostola, máte pocit, akoby ste prišli na kraj sveta. To som si myslela ako dieťa a zavše si to myslím ešte aj dnes. Prirodzene, aj táto dedina zažila deprimujúci úpadok, ktorý sa nazýva buď striedmo „štrukturálna zmena“, alebo mierne romantizujúco „vymieranie gazdovstiev“. Keď som tu v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch vyrastala, po nevyasfaltovaných cestičkách

capkali sliepky a kačky. Letne zelené pšeničné lány vybodkované vlčími makmi a nevädzami sa knísali vo vetre, nad roľami krúžili škovránky, na lúkach postávali kravy. V lese pri našom dome som v noci počula brechať líšky – a do našej záhrady zavše zablúdila srnka a na zeleninovej hriadke sa so slimákmi delila o hlávky šalátu.

Dnes po asfaltových cestách hrkocú poľnohospodárske stroje veľkosti domu, na poliach rastie energetická kukurica, malé gazdovstvá spolu s kravami vymizli. Na konci dediny stojí veľkovýkrmňa, na ktorej nie je poznať, aké zvieratá tam prežívajú svoj biedny krátky život. A na rozľahlých lúkach namiesto iskerníkov a klinčekov rastú nové sídliská a kopy dlhov.

Pravdaže, ani dedina môjho detstva nebola idylický Bullerbyn – a už vôbec nie, pokiaľ ide o zaobchádzanie so zvieratami. Mám pochmúrne spomienky na ukrutnosti, ktorých boli obeťou. Šťastie z návštevy novorodeného teliatka v maštali alebo z hry s mačiatkami je v rozpore so zdesením, keď teliatko napokon odviekli k mäsiarovi alebo neželané mačence utopili v potoku. A strážnych psov, ktoré výhražne šklbali reťazou a štekali, keď som prechádzala okolo, som sa dosť bála. Dnes viem, že zo samoty a z nudy boli zrejme napoly šialené.

Dve situácie mi utkveli v pamäti dodnes. Obe majú veľa spoločného s tým, prečo som celý život po psovi túžila – a predsa tak dlho váhala, kým som si túto túžbu splnila. Prvá spomienka sa viaže na to, ako som z okna školského autobusu v susednej dedine zazrela mužov ťahať na dvor z chlieva prasa. Z celej sily sa vzpieralo a jeho kvičanie prenikalo až do špiku kostí. Keď som sa zo školy vracala, uprostred dvora sa nachádzala kaluž krvi. Keď sa ma dnes niekto spýta, prečo nejem zvieratá, hneď sa mi pred očami vynorí tento výjav. Krátko nato som sa naozaj stala vegetariánkou. Teda aspoň na skúšku. V druhom prípade šlo zasa o sučku s jej mladými zo sedliackeho dvora, kde som sa často hrávala s deťmi. Šteniatka som navštevovala každý deň a určite som si jedno chcela vziať. Moji rodičia sa však nedali prehovoriť. A už vôbec nesúhlasili s tým, aby sme mali psa, z ktorého môže vyrásť taký obor ako ich mama (veľkosti írskoho vlkodava). Pochopiteľne. Jedného dňa šteniatka zmizli. Sedliak ich všetky do jedného dobil na smrť, pravdepodobne hlavou o stenu maštale, boli mu na ťarchu. Preplakala som celý deň.

Napriek tejto mizérii mi je za vidiekom veľmi clivo. Väčšiu časť svojho života som síce strávila vo veľkomestách a tento život mám rada, ale chýba mi blízkosť prírody, blízkosť zvierat. Vždy som túžila žiť so zvieratami. Preto som sa túžby mať psa nikdy nevzdala.

Prečo práve psa? Lebo psy, na rozdiel od králikov, škrečkov, anduliek či morských prasiat, sú jedinými zvieratami, ktoré s človekom *chcú* žiť. Mačky síce tiež vyhľadávajú našu blízkosť, ale nie tak bezpodmienečne ako psy. Mačka pre mňa nikdy neprichádzala do úvahy, už len z toho dôvodu, že som na mačky alergická. Beztak ma až tak nenadchýňajú. Mnohí milovníci ich obdivujú práve pre vlastnosti, ktoré u ľudí nemá nikto rád, teda preto, že sú ignorantské, egocentrické, náladové a nespoľahlivé. Kvázi Slobodná demokratická strana vo svete zvierat, čistý liberalizmus. A navyše: odkedy si dve mačky zo susedstva sprivatizovali maminu záhradu („revír“), hneď sa odtiaľ vytratila druhová rozmanitosť a narušilo sa biologické spoločenstvo. Veveričky vzali nohy na plecia, na terase stúpame do kaše z myší, na mŕtve krtky a jašterice s odhryznutými hlavami, z čerešne odleteli vtáky. Pravdepodobne si tam už nemohli dovoliť žiť.

Naopak psy sú pre mňa ako druhovia: solidárni, verní, ochotní pomôcť a majú vyvinutý zmysel pre spravodlivosť. Skrátka ľavičiari. Stereotypy bokom: milujem psy najmä preto, že s nimi, na rozdiel od mačiek, môžeme spolu všeličo podnikať, ba môžeme mať aj spoločné záľuby. Predovšetkým ma fascinuje možnosť komunikovať a nadviazať blízke puto s jedincom iného biologického druhu. Keď s Tonim trávim čas, keď sa spolu hráme, čľapkáme vo vode alebo nacvičujeme triky, takmer popritom zabudnem, že on je pes (a ja som dospelá). Lebo je to môj kamarát. Na to je pes v pravom zmysle slova určený: bez ľudí by nebolo psov. Svojou povahou a svojimi pocitmi sú nám podobnejší než ktorékoľvek iné zviera. Ved' napokon psy a ľudia sú partnermi dlhšie než 35-tisíc rokov.

Kurtovi Kotrschalovi, s ktorým som sa stretla pri práci na tejto knihe, pripadá túžba po psovi logická aj z iných dôvodov. Prečo je to tak, opisuje rakúsky biológ a etológ, ktorý dlhé roky skúma vzťah medzi ľuďmi, vlkmi a psami, vo svojej knihe *Pes a človek. Tajomstvo nášho duševného príbuzenstva*: „v hlbokjej a naliehavej túžbe mať psa“ možno spoznať „životný inštinkt, ktorý pramení z ľudskej lásky

k prírode“.¹ Mnohí ľudia, ktorí majú psa, to opisujú takisto: „Môj pes je moja brána k prírode.“ Ja to cítim rovnako. Našu poslednú dovolenku sme skutočne plánovali podľa toho, čo by sa asi páčilo Tonimu. Rozhodli sme sa pre chorvátske vnútrozemie medzi Záhrebom a Plitvickými jazerami. Dva týždne sme v trojici plávali v riekach, túlili sa po lúkach a blúdili po pahorkoch, kopcoch a lesoch. Ten zvláštny pocit slobody, ktorý poznám iba v prírode, som s Tonim prežívala ešte intenzívnejšie, a to nás ešte viac zblížilo. Možno to vyznie dosť zveličene, ale: považujem za veľmi obohacujúce, keď môžem vnímať prírodu jeho očami, sledovať jeho zvedavosť. Ako vzrušene vystrája na čerstvo napadnutom snehu, ako sťa srnka poskakuje po vysokej tráve, skáče do Isaru a behá po kopcoch – samozrejmosť, s akou sa pohybuje prírodou, jeho bujarosť a radosť, ktorú pri tom prejavuje, sú skrátka nákazlivé. Preto Toni upevnil moju túžbu po inom, lepšom svete.

Mnohí ľudia zistia až vtedy, keď sa im narodí dieťa, v akom hrozivom stave sa nachádza naša planéta. V mojom prípade to tak nie je. Ja to viem už dávno. Navyše, ak všetko pôjde tak, ako má, svojho psa prežijem (pri pomyslení na to mi už teraz zviera hrdlo). Nejde o jeho budúcnosť na znivočenej zemeguli, ale o súčasnosť nás všetkých. Psy žijú menej včerajškom a zajtrajškom než dneškom, sú tu a teraz, teraz, teraz.

Všetko živé je bezprostredne zároveň ohrozené zánikom: len 3 % globálnych ekosystémov sú intaktné.² Od roku 1970 zmizli takmer tri štvrtiny cicavcov, vtákov, rýb, obojživelníkov a plazov. Z ôsmich miliónov dnes známych druhov živočíchov a rastlín, ktoré obývajú našu planétu, miliónu hrozí vyhynutie.³ Niektoré z týchto druhov v priebehu najbližších desaťročí vymiznú, ak proti tomu už *teraz* niečo nespravíme. Toto všetko mi Toni svojou bezprostrednou živostou každodenne ozrejmuje. Ako on, aj ja by som chcela žiť pre prítomnosť. Keď som s ním vonku, často sa ma zmocňuje pocit, ako keď som si prvý raz robila prieskum v Indonézii: už predtým som vedela, čo tam obrovský dopyt po palmovom oleji spôsobuje. No obrovský rozsah skazy, násilie na prírode a na ľuďoch – toto všetko mnou hlboko otriaslo až vtedy, keď som stála uprostred nekonečných monokultúr a vyklčovaných a vypálených lesov. Pod vplyvom